

Sygn. akt **III AUa 1472/19**

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 kwietnia 2020 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Dorota Goss-Kokot

Sędziowie: Wiesława Stachowiak (spr.)

(del.) Renata Pohl

Protokolant: Beata Tonak

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w dniu 23 kwietnia 2020 r. w Poznaniu

sprawy **Z. G.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.**

o wysokość świadczenia - wznowienie postępowania

na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P.

od wyroku Sądu Okręgowego w Koninie

z dnia 28 października 2019 r. sygn. akt III U 833/19

oddala apelację.

Renata Pohl	Dorota Goss-Kokot	Wiesława Stachowiak
-------------	-------------------	---------------------

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 14 czerwca 2019r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. na podstawie art. 151 § 2 k.p.a. w zw. z art. 146 § 1 k.p.a. odmówił **Z. G.** uchylenia decyzji z dnia 3 września 2013r. i stwierdził jej wydanie z naruszeniem prawa, a także w związku z równoczesnym złożeniem wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, odmówił wnioskodawczyni przywrócenia tego terminu.

Odwołanie od powyższej decyzji wniosła **Z. G.**.

Sąd Okręgowy w Koninie wyrokiem z dnia 28 października 2019r. w sprawie o sygn. akt III U 833/19 zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że uchylił decyzję z dnia 3 września 2013r. znak: (...)w zakresie wysokości emerytury i ustalił **Z. G.** prawo do obliczenia wysokości emerytury bez odliczania kwot pobranych emerytur, poczynając od dnia 7 sierpnia 2013r.

Rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego zostało wydane w oparciu o następujące ustalenia:

Z. G. urodziła się w dniu (...)

Decyzją z dnia 17.12.2009r. znak: (...)Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w P. Inspektorat w S. przyznał odwołującej emeryturę w obniżonym wieku emerytalnym. Obecnie wysokość tej emerytury wynosi 2.075,77 zł.

Od dnia 07.08.2013r. przyznano ubezpieczonej emeryturę na podstawie art. 24 ustawy emerytalnej. Podstawę obliczenia emerytury stanowiła kwota składek na ubezpieczenie emerytalne w wysokości 144.114,77 zł oraz kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego w wysokości 442.277,02 zł. Podstawa obliczenia emerytury uległa pomniejszeniu o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur, a zatem kwotę 102.333,47 zł. Wysokość emerytury pozwany ustalił na kwotę 1.907,99 zł.

W dniu 06.08.2015r. odwołująca wystąpiła do ZUS z wnioskiem o ponowne ustalenie wysokości emerytury, poprzez doliczenie okresu opieki na dziećmi.

Decyzją z dnia 14.09.2015r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych przeliczył odwołującej emeryturę od 01.08.2015r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Podstawę obliczenia emerytury stanowiła kwota składek na ubezpieczenie emerytalne w wysokości 144.114,77 zł oraz kwota zwaloryzowanego kapitału początkowego w wysokości 479.337,08 zł. Podstawa obliczenia emerytury uległa pomniejszeniu o kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur, a zatem kwotę 102.333,47 zł. Wysokość emerytury pozwany ustalił na kwotę 2.054,07 zł.

Wyrokiem z dnia 06.03.2019r. wydanym w sprawie o sygn. akt P 20/16 Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2018r. poz. 1270 oraz z 2019r. poz. 39) w brzmieniu obowiązującym do 30.09.2017r. w zakresie w jakim dotyczy urodzonych w 1953r. kobiet, które przed 01.01.2013r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy jest niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Wnioskodawczyni o wydanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 06.03.2019r. i o możliwości składania wniosków o wznowienie postępowania i przeliczenie emerytury dowiedziała się w czerwcu 2019r. Wcześniej odwołująca nie posiadała wiedzy o wydanym wyroku. Odwołująca jest osobą schorowaną, jest po przebytych zawałach. Zaraz po uzyskaniu informacji o wydanym orzeczeniu Trybunału odwołująca udała się do ZUS i złożyła wniosek o przywrócenie terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania powołując się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 06.03.2019r.

Zaskarżoną decyzją z dnia 14.06.2019r. pozwany odmówił przywrócenia terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania wskazując, że odwołująca nie uprawdopodobniła, że uchybienie terminu nastąpiło bez jej winy.

Wysokość emerytury ubezpieczonej obliczonej zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 06.03.2019r., tj. bez pomniejszania podstawy obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur wynosi 2.311,36 zł. Emerytura po uwzględnieniu waloryzacji od 01.03.2014r. oraz wniosku o ponowne ustalenie kapitału początkowego, wynosiłaby od 01.06.2019r. 2.701,10 zł.

W oparciu o wyżej ustalony stan faktyczny Sąd Okręgowy wskazał, że odwołanie jest zasadne.

Sąd Okręgowy wskazał, że ubezpieczona domagała się przywrócenia terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania i o przeliczenie emerytury zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 06.03.2019r., tj. bez pomniejszania podstawy obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur.

Sąd I instancji powoływał następnie art. 145a § 1 k.p.a., zgodnie z którym można żądać wznowienia postępowania również w przypadku, gdy Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego została wydana decyzja. W myśl natomiast § 2 cytowanego

przepisu w sytuacji określonej w § 1 skargę o wznowienie wnosi się w terminie jednego miesiąca od dnia wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego.

Zgodnie z art. 58 § 1 k.p.a. w razie uchybienia terminu należy przywrócić termin na prośbę zainteresowanego, jeżeli uprawdopodobni, że uchybienie nastąpiło bez jego winy. Organ rentowy odmówił wznowienia postępowania, ponieważ odwołująca zgłosiła wniosek w dniu 10.06.2019r., a więc po upływie miesięcznego terminu od ogłoszenia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 06.03.2019r., który został ogłoszony w dniu 20.03.2019r. Sąd Okręgowy uznał, że termin do wniesienia skargi o wznowienie postępowania administracyjnego z przyczyny orzeczenia przez Trybunał Konstytucyjny o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, określony w art. 145a § 2 k.p.a. podlega przywróceniu, ponieważ jest to termin procesowy (por. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 24.11.2010r., II SA/Go 710/10, LEX nr 753130).

W ocenie Sądu Okręgowego nie sposób przypisać odwołującej jakąkolwiek postać winy, a w szczególności jej najlżejszą postać tj. niedbalstwo polegające na niedołożeniu staranności wymaganej okolicznościami tej sprawy od osoby należycie dbającej o swoje interesy, jak również zawinionej nieznaomości prawa.

W związku z powyższym Sąd Okręgowy uznał, iż zasadne jest uwzględnienie wniosku odwołującej i przywrócenie jej terminu do złożenia skargi.

Zdaniem Sądu Okręgowego co prawda odwołująca złożyła wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia skargi o wznowienie, ale niewątpliwie jej intencją było rozpoznanie skargi. Sąd Okręgowy rozstrzygnął sprawę merytorycznie.

Sąd Okręgowy przywołał następnie treść art. 146 § 1 k.p.a. oraz art. 145 § 1 k.p.a. i 145a k.p.a. wskazując, że w aktach organu rentowego brak jest jakiegokolwiek dowodu doręczenia decyzji z dnia 03.09.2013r. Brak jest dowodów, które świadczyłyby o tym, że decyzja ta została doręczona adresatowi. Należy podkreślić, że fakt doręczenia decyzji (ewentualnie jej ogłoszenia) stanowi przesłankę warunkującą zastosowanie przewidzianego w art. 146 § 1 k.p.a. przedawnienia i musi być przez ZUS wykazany. Obowiązkiem ZUS zatem było wyjaśnienie czy przedmiotowa decyzja została doręczona czy ogłoszona, jeśli zaś doręczona to komu i w jakim dniu. Pozwany temu obowiązkowi jednak nie sprostał. Ustawa z dnia 13.10.1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U.2019.300 ze zm.) przewiduje w art. 71a ust. 1, iż zakład może przysyłać pisma i decyzje listem zwykłym. Niemniej zgodnie z ust. 2 tego przepisu w razie sporu ciężar dowodu doręczenia pisma lub decyzji, o których mowa w ust. 1, spoczywa na zakładzie.

Zdaniem Sadu I instancji pozwany żadnych dowodów w zakresie doręczenia decyzji nie przedstawił. Z faktu wysłania decyzji nie wynika w żaden sposób data jej doręczenia. Nie sposób więc uznać, iż od doręczenia decyzji do złożenia wniosku o wznowienie postępowania administracyjnego upłynęło 5 lat.

Tym samym decyzję z dnia 03.09.2013r. w zakresie wysokości świadczenia należało uchylić i ustalić jej wysokość bez odejmowania kwot wypłaconych emerytur wcześniejszych, a więc z wyłączeniem niekonstytucyjnej regulacji zawartej w art. 25 ust. 1b ustawy z dnia 17.12.1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U.2018.1270 ze zm.). Przepis ten bowiem został uznany przez Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z dnia 06.03.2019r. w sprawie P 20/16 za niezgodny z art. 2 Konstytucji RP.

Sąd Okręgowy wskazał także, że w myśl art. 190 ust. 3 zdanie 1 Konstytucji RP orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego wchodzi w życie z dniem ogłoszenia, jeśli Trybunał Konstytucyjny nie określił innego terminu utraty mocy obowiązującej aktu normatywnego. Skoro zatem wydając omawiany wyrok z dnia 6 marca 2019r. Trybunał Konstytucyjny nie określił owego innego terminu, przeto do utraty mocy obowiązującej art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej doszło z dniem ogłoszenia tego wyroku w Dzienniku Ustaw z dnia 21 marca 2019r. (Dz.U.2019.539). Tego dnia ustało domniemanie konstytucyjności tej regulacji prawnej, co oznacza konieczność przywrócenia przez organ administracyjny, a w razie jego negatywnego stanowiska w tym zakresie przez Sąd orzekający stanu zgodnego z Konstytucją. Przy rozpoznaniu sprawy należy przy tym stosować zgodną z Konstytucją wykładnię przepisu art. 25 ust.

1b ustawy emerytalnej, co w tym wypadku oznacza zaprzeczenie dopuszczalności pomniejszenia podstawy obliczenia świadczenia ubezpieczonej o sumę kwot pobranych emerytur w obniżonym wieku.

Obecnie w orzecznictwie dominuje pogląd, że przepis uznany przez TK za niekonstytucyjny ma taki charakter od samego początku, tj. od dnia jego wejścia w życie. Niezgodność z Konstytucją nie istnieje bowiem wyłącznie w chwili orzekania przez Trybunał, lecz występuje również wcześniej. Pozwala to przyjąć, że orzeczenia TK mają moc wsteczną (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6.02.2008r., II OSK 1745/07; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20.05.2009r., I CSK 379/08, OSNC 2009/12/172).

Ponadto jak wynika z wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 maja 2009r. wydanym w sprawie o sygn. akt III UK 96/08 odroczenie wejścia w życie orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego, o jakim mowa w art. 190 ust. 3 Konstytucji RP, stwierdzającego sprzeczność przepisu ustawy z Konstytucją, nie stanowi przeszkody do uznania przez sąd, że przepis ten był sprzeczny z Konstytucją od jego uchwalenia. Taki sam pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 stycznia 2007r. w sprawie o sygn. akt III PK 96/06. W konsekwencji tego stanowiska należy przyjąć, że stan prawny w zakresie sposobu wyliczenia emerytury zmienił się z dniem ogłoszenia wyroku TK, tj. z dniem 21.03.2019r. w ten między innymi sposób, że z dniem tym ustało domniemanie konstytucyjności przepisów zakwestionowanych nim przez Trybunał Konstytucyjny, a w rezultacie sądy orzekające winny przywrócić stan zgodny z Konstytucją. Winny przy tym przy rozpoznaniu sprawy stosować zgodną z Konstytucją wykładnię zakwestionowanych przez Trybunał Konstytucyjny przepisów ustawy emerytalnej stosując je wprost w nowym brzmieniu.

W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał, że prawo do świadczenia obliczonego bez dokonania potrąceń sumy kwot pobranych emerytur przysługiwało ubezpieczonej od momentu nabycia prawa do emerytury, a nie wyłącznie od ogłoszenia orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019 r.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że uchylił decyzję ZUS z dnia 03.09.2013r. znak: (...)w zakresie wysokości emerytury i ustalił Z. G. prawo do obliczenia wysokości emerytury bez odliczania kwot pobranych emerytur poczynając od dnia 07.08.2013r.

Apelację od powyższego wyroku złożył organ rentowy, zarzucając naruszenie przepisów art. 477⁹ k.p.c. i art. 477¹⁴ k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na wykroczeniu poza zakres przedmiotowy sprawy.

Mając na uwadze powyższe, pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie odwołania, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, jak również o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wg norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna.

Stan faktyczny niniejszej sprawy był bezsporny, aczkolwiek w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy błędnie wskazał, że odwołanie dotyczyło decyzji z dnia 25 lipca 2019r. odmawiającej przywrócenia terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, w sytuacji, gdy odwołująca zaskarżyła decyzję z dnia 14 czerwca 2019r. odmawiającą uchylenia decyzji z 3 września 2013r. i odmawiającą przywrócenia terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania (prawidłowo powołaną w zaskarżonym wyroku i ustaleniach faktycznych uzasadnienia). W konsekwencji Sąd Okręgowy analizował kwestię przywrócenia terminu do złożenia skargi o wznowienie postępowania i możliwość przeliczenia emerytury odwołującej zgodnie z wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019r., sygn. akt P 20/16, tj. bez pomniejszenia podstawy obliczenia emerytury o sumę kwot pobranych emerytur.

Sąd Apelacyjny wskazuje, że istotą niniejszej sprawy było ustalenie możliwości wznowienia postępowania, w sytuacji odwołującej **Z. G.**, której uprawnień dotyczy wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019r., sygn. akt P 20/16, bowiem jest ona kobietą z rocznika 1953, była uprawniona do emerytury wcześniejszej, o której mowa w art. 46 w zw. z art. 29 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, a podstawę obliczenia jej emerytury pomniejszono o

kwotę stanowiącą sumę kwot pobranych emerytur, w oparciu art. 25 ust. 1b tejże ustawy, który powołanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego został uznany za niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, w zakresie, w jakim dotyczy urodzonych w (...) r. kobiet, które przed 1 stycznia 2013 r. nabyły prawo do emerytury na podstawie art. 46 tej ustawy.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego – ustalenia prawne w niniejszej sprawie wymagają zatem uzupełnienia, o czym szerzej w dalszej części rozważań.

Chybione są wywiedzione w apelacji zarzuty naruszenia przepisów art. 477⁹ k.p.c. i art. 477¹⁴ k.p.c. poprzez ich niewłaściwe zastosowanie polegające na wykroczeniu poza zakres przedmiotowy sprawy.

Podstawą prawną zaskarżonej decyzji z 14 czerwca 2019r. był art. 151 § 2 k.p.a. oraz art. 146 k.p.a., w oparciu o które pozwany uznał, że skoro od dnia doręczenia decyzji z 3 września 2013r. upłynęło pięć lat, to nie ma podstaw do jej uchylecia. Organ rentowy odmówił nadto przywrócenia terminu do wniesienia skargi o wznowienie postępowania, powołując się na art. 57 k.p.a. i 58 k.p.a.

Odnosząc się do powyższego Sąd Apelacyjny wskazuje, że przedmiotowa podstawa prawna odnosząca się do przepisów procedury administracyjnej nie jest wiążąca dla sądu ubezpieczeń społecznych, bowiem obowiązkiem sądu jest orzec o merytorycznej zasadności żądania strony, z uwzględnieniem prawidłowych regulacji prawnych mających w sprawie zastosowanie.

W konsekwencji okoliczność, czy od dnia doręczenia decyzji upłynęło pięć lat, nie ma znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 151 § 2 k.p.a. i art. 146 k.p.a.). Z tego względu zdaniem Sądu Apelacyjnego również rozważania w przedmiocie możliwości przywrócenia terminu odwołującej do wznowienia postępowania w oparciu o powołane przepisy procedury administracyjnej, nie były istotne dla merytorycznego rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie.

Kierując się zaś wytycznymi zawartymi w wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 6 marca 2019r., w zakresie skutków przedmiotowego wyroku, nie sposób podzielić argumentacji apelującego. Jak bowiem wynika z treści uzasadnienia tego wyroku – jego skutkiem jest prawo wznowienia postępowania z mocy art. 190 ust. 4 Konstytucji dla wszystkich kobiet objętych zakresem orzeczenia Trybunału. Przepis ten otwiera drogę do sanacji konstytucyjności sytuacji prawnych, w których zastosowanie art. 25 ust. 1b ustawy o FUS wywołało konsekwencje zakwestionowane przez Trybunał. Z powszechnego charakteru wyroków TK, o którym mowa w art. 190 ust. 1 Konstytucji i utraty mocy obowiązującej zaskarżonego przepisu (art. 190 ust. 3 Konstytucji), wynika, że możliwość rozstrzygnięcia sprawy z pominięciem derogowanego przepisu odnosi się zasadniczo do wszystkich spraw, w których niekonstytucyjny przepis był podstawą orzeczenia o prawach osób uprawnionych, bez względu na to, kto i w jakim trybie zwrócił się do Trybunału z odpowiednim żądaniem.

Pojęcie wznowienia postępowania, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji ma szersze znaczenie niż pojęcie "wznowienia" w sensie technicznym, przewidziane w odpowiednich procedurach regulowanych w ustawach i obejmuje wszelkie instrumenty proceduralne stojące do dyspozycji stron, organów i sądów, wykorzystanie których umożliwia przywrócenie stanu konstytucyjności orzeczeń.

Trybunał Konstytucyjny w omawianym wyroku wskazał nadto na znaczny margines dowolności organów i sądów w ocenie i rozstrzygnięciu następstw wyroku TK w konkretnych wypadkach, w odniesieniu do wyboru właściwej drogi wznowienia postępowania.

Co prawda zatem wyrok Trybunału wskazuje, że generalnie podstawą dla wzruszenia prawomocnych decyzji administracyjnych jest art. 145a k.p.a., jednakże dla przywrócenia stanu konstytucyjności, należy pojęcie wznowienia postępowania traktować szerzej, niż tylko jako instytucję wznowienia, regulowaną przepisami danej procedury.

Zgodnie z art. 124 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu w sprawach o świadczenia określone w ustawie stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa

ta stanowi inaczej. Ustawa emerytalna zaś przewiduje szczególny tryb postępowania wznowieniowego, co wyklucza dopuszczalność zastosowania w takim wypadku przepisów k.p.a., w tym art. 145a k.p.a.

Taki szczególny tryb wznowieniowy jest bowiem uregulowany w art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym w sprawie zakończonej prawomocną decyzją organ rentowy na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu uchyła lub zmienia decyzję i ponownie ustala prawo do świadczeń lub ich wysokość, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono nowe okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub na ich wysokość.

Nie jest przeszkodą do zastosowania art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej fakt, że nie wymieniono w nim wprost jako przesłanki do wznowienia sytuacji, w której Trybunał Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego stanowiącego podstawę wzruszanej decyzji z Konstytucją.

Zdaniem Sądu II instancji w oparciu o art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS istnieje obowiązek po stronie organu rentowego wzruszenia (na wniosek lub z urzędu) decyzji wydanej w sprawie emerytalnej również z powodu późniejszego uznania niezgodności z Konstytucją normy prawnej, stanowiącej podstawę rozstrzygnięcia tą decyzją. Złożenie wniosku w tym trybie, jak i rozstrzygnięcie z urzędu, o ile działa na korzyść ubezpieczonego nie jest ograniczone żadnym terminem i nastąpić może w każdym czasie.

W szczególności nie znajduje ono ograniczeń wynikających z art. 145a § 2 k.p.a., czy z art. 146 § 1 k.p.a., dlatego nie można mówić o braku możliwości wznowienia postępowania z uwagi na upływ 5 – letniego okresu.

Sąd Apelacyjny dodatkowo zwraca uwagę na wyrażone w judykaturze poglądy przemawiające za stanowiskiem, że ponowne ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości w trybie art. 114 ust. 1 i 1a ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie wymaga wydania przez organ rentowy postanowienia o wznowieniu postępowania na podstawie art. 149 § 1 k.p.a. (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2005 r., II UZP 15/05 oraz uchwała Sądu Najwyższego w składzie 7 sędziów z dnia 10 czerwca 2011r., III UZP 1/11). W pierwszej z tych uchwał odnośnie do zbliżonego do art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS rozwiązania w art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przyjęto że "przepisy o ponownym rozpoznaniu (nie o wznowieniu postępowania) stanowią leges speciales w zakresie, w jakim wznowienie postępowania regulowane jest przez Kodeks postępowania administracyjnego. Instytucja ponownego rozpoznania uprawnień, którą w odróżnieniu od "wznowienia postępowania" posługuje się ustawodawca tylko w odniesieniu do postępowania przed organem ubezpieczeń społecznych, i to bez względu na to, czy okoliczności powodujące takie rozpoznanie sprawy wystąpiły przed rozstrzygnięciem sprawy, czy po jej rozstrzygnięciu, została wprowadzona zamiast wznowienia postępowania administracyjnego (por. druk sejmowy nr 700/02). Projektodawca zmian w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych zwrócił uwagę, że stosowanie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego (art. 123) w sytuacjach, w których przewidują one podjęcie działań przez organ wyższego stopnia (wznowienie postępowania, uchylenie decyzji, uznanie decyzji za nieważną czy zażalenie na postanowienie), nie jest możliwe przy jednoinstancyjnej organizacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. "W związku z tym dodane przepisy art. 83a-83c ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych mają rozstrzygać te wątpliwości w sposób analogiczny, jak to jest przyjęte w ustawie o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, przy uszanowaniu zasady, że każda decyzja Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kończąca postępowanie podlega kontroli sądowej, a w sprawach, w których zmiany w decyzjach są zgodne z interesem zainteresowanego, tryb postępowania musi być maksymalnie uproszczony (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2004 r. II UK 250/03, niepublikowany; z dnia 13 maja 2004 r. II UK 359/03, OSNP 2004 nr 24, poz. 425 i z dnia 25 maja 2004 r. III UK 31/04, OSNP 2005 nr 1, poz. 13)". Także w wyroku z dnia 21 września 2010 r., III UK 94/09 (LEX nr 621346) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, że uregulowana w art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (uprzednio w art. 80 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin) oraz art. 83a ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych instytucja wznowienia postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych oznacza nadzwyczajną kontynuację postępowania w tej samej sprawie, w której organ rentowy ma możliwość zniwelowania własnego uchybienia powstałego przy ustalaniu prawa do świadczenia,

natomiast zainteresowany uprawniony jest do ubiegania się o świadczenie, którego mu nie przyznano, jeżeli wcześniej nie powołał się na okoliczności lub nie przedstawił dowodów uzasadniających powstanie takich uprawnień.

Zatem treść art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który wyczerpująco reguluje materię ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości oraz zapewnienie czynnego udziału stron w postępowaniu (art. 10 k.p.a.) poprzez zawiadomienie o wszczęciu postępowania na podstawie art. 61 § 4 k.p.a. - mimo treści art. 124 tej ustawy (odsyłającego do stosowania w sprawach w niej nieuregulowanych do Kodeksu postępowania administracyjnego) - nie uzasadnia wydawania rozstrzygnięcia o wznowieniu postępowania w trybie przepisów rozdziału 12 Kodeksu postępowania administracyjnego.

Ponadto w uzasadnieniu wyroku z dnia 17 sierpnia 2016 r., I UK 333/15, Sąd Najwyższy wskazał, że "w ubezpieczeniach społecznych regułą jest kształtowanie sfery prawnej ubezpieczonych i instytucji ubezpieczeniowej z mocy prawa. Zasada ta znajduje odzwierciedlenie w art. 100 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, zgodnie z którym prawo do świadczeń w niej określonych powstaje (in abstracto) z dniem spełnienia warunków wymaganych do nabycia prawa. Prawo do świadczeń powstaje i istnieje niezależnie od decyzji organu rentowego, a tylko jego realizacja w postaci wypłaty świadczenia wymaga potwierdzenia decyzją. Skoro decyzje organu rentowego sprowadzają się - zasadniczo - do deklaratywnego potwierdzenia uprawnień przysługujących ubezpieczonym z mocy prawa, to przepisy odnoszące się do trwałości i wzruszalności decyzji organu rentowego nie mogą być interpretowane i stosowane w taki sposób, który prowadziłyby do trwałego pozbawienia osób ubezpieczonych uprawnień przysługujących im ex lege. Deklaratywny charakter decyzji organu rentowego potwierdzających przysługiwanie ubezpieczonemu prawa do określonego świadczenia rzutuje szczególnie na ograniczenie ostateczności decyzji organu rentowego odmawiających prawa do świadczenia, ponieważ stabilność negatywnego rozstrzygnięcia o prawach jednostki nie jest w tym przypadku wartością, która mogłaby przeważać nad rzeczywistą realizacją konstytucyjnego i ustawowego prawa do zabezpieczenia społecznego.

W tym kierunku zmierza wykładnia i praktyka Sądu Najwyższego dotycząca art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Traktuje ona ten przepis jako podstawę prawną dla weryfikacji i wzruszalności decyzji organów rentowych, w których zawarto ustalenia pozostające w obiektywnej sprzeczności z ukształtowanym ex lege stanem uprawnień emerytalno-rentowych zainteresowanych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 249/07, OSNP 2009 nr 11-12, poz. 152; z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 247/09, LEX nr 585725; z dnia 9 grudnia 2015 r., I UK 533/14 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2011 r., I BU 4/11, LEX nr 1101321). Sprzeczność ta zachodzi zarówno w przypadku decyzji organu rentowego błędnie przyznających świadczenie (potwierdzających prawo do świadczenia), pomimo że prawo do niego nie powstało, jak i w przypadku decyzji błędnie odmawiających realizacji prawa do świadczenia, przysługującego z mocy prawa ubezpieczonemu. Niezgodność ta może powstać także na skutek popełnionych przez organ rentowy uchybień normom prawa materialnego. Eliminacja tych sprzeczności stanowi uzasadnienie dla ponowienia postępowania zakończonych ostateczną decyzją organu rentowego, której rozstrzygnięcie jest niezgodne z ukształtowaną ex lege sytuacją prawną ubezpieczonego. W ponawianym postępowaniu organ rentowy dąży do ustalenia, czy popełnione uchybienia (przede wszystkim w zakresie prawa materialnego ale także procesowego) lub przedłożone dowody albo ujawnione fakty mają wpływ na zmianę dokonanych wcześniej ustaleń, od których zależy potwierdzenie uprawnienia ubezpieczonego do określonego świadczenia. Skoro niekwestionowanym celem art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest podważenie obiektywnie wadliwej decyzji organu rentowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 249/07), to zakres jego zastosowania nie może ograniczać się tylko do tych przypadków, gdy organ rentowy wydał obiektywnie wadliwą decyzję na korzyść zainteresowanej osoby (która potwierdziła deklaratywnie prawo do emerytury mimo niespełnienia przez nią przesłanek nabycia tego prawa). Przepis ten tym bardziej powinien znajdować zastosowanie do eliminacji z obrotu takich wadliwych decyzji organu rentowego, które w wyniku błędnej (ze strony organu rentowego) wykładni przepisów prawa lub błędnego zastosowania przepisów prawa do prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, doprowadziły do pozbawienia jednostki możliwości faktycznego korzystania z przysługujących jej z mocy samego prawa świadczeń emerytalnych.

W dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano, że określenie 'błąd organu rentowego' obejmuje sytuacje, w których organ rentowy miał podstawy do przyznania świadczenia, lecz z przyczyn leżących po jego stronie tego nie uczynił. Za takie przyczyny uznaje się wszelkie zaniedbania tego organu, każdą obiektywną wadliwość decyzji (teoria tzw. obiektywnej błędności decyzji), niezależnie od tego, czy jest ona skutkiem zaniedbania, pomyłki, celowego działania organu rentowego, czy też rezultatem niewłaściwych działań pracodawców albo wadliwej techniki legislacyjnej i w konsekwencji niejednoznaczności stanowionych przepisów. Oznacza to, że przedmiotowe pojęcie obejmuje również niedopełnienie przez organ rentowy obowiązku działania z urzędu na korzyść osób uprawnionych do świadczeń emerytalno-rentowych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2011 r., I UK 332/10, LEX nr 811827; z dnia 4 grudnia 2012 r., II UK 130/12, OSNP 2013 nr 21-22, poz. 258; z dnia 9 grudnia 2015 r., I UK 533/14, LEX nr 1958500 i powołane w nich wcześniejsze orzecznictwo)".

Jak przyjęto w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 1997 r., III ZP 40/97 (OSNAPiUS 1998 Nr 14, poz. 429), 'prawidłowa wykładnia obowiązującego przepisu, odmienna od przyjmowanej uprzednio, jest nową okolicznością (...). Ujawniona po uprawomocnieniu się decyzji stanowi podstawę do wznowienia postępowania (...)'. Z orzeczenia tego wynika wprost, że ustalenie w toku postępowania, zapoczątkowanego kolejnym wnioskiem skarżącej o przyznanie prawa do emerytury, obiektywnej niezgodności wcześniejszej decyzji organu rentowego z obowiązującymi w tym zakresie regulacjami, dotyczącymi przesłanek nabycia prawa objętego wnioskiem, upoważnia organ do wzruszenia decyzji organu rentowego korzystającej z przymiotu ostateczności. W stanie faktycznym sprawy, w której podjęto uchwałę z dnia 26 listopada 1997 r., III ZP 40/97, źródłem wspomianej niezgodności było wydanie przez organ rentowy decyzji o przyznaniu prawa pomimo nieustalenia w toku postępowania, że spełnione zostały wszystkie przesłanki nabycia tego uprawnienia z mocy ustawy. W ocenie Sądu Najwyższego, mimo zmiany stanu prawnego w tym zakresie, poglądy wyrażone w uzasadnieniu uchwały z dnia 26 listopada 1997 r., III ZP 40/97, znajdują zastosowanie w sprawach takich jak niniejsza, w których źródłem obiektywnej niezgodności wcześniejszej, ostatecznej decyzji organu rentowego z przepisami prawa znajdującymi zastosowanie do jej wydania jest wykładnia przepisów emerytalnych odmienna od wykładni przyjętej w utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego. Przepis art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie powinien być stosowany w taki sposób, aby ze względu na cechę ostateczności w obrocie prawnym funkcjonowały obiektywnie błędne decyzje organu rentowego. W dalszej kolejności należy odwołać się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 lipca 2013 r., III UK 145/12 (LEX nr 1408199), w którym wyjaśniono znaczenie zawartego w art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zwrotu 'ujawnienie okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji', stanowiącego przesłankę ponownego ustalenia prawa do świadczenia emerytalnego. Sąd Najwyższy podkreślił, że użyte w art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS słowo 'okoliczności' występuje w dwóch znaczeniach: 1) okoliczności faktycznych oraz 2) okoliczności sprawy. Kontekst przepisu art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie stwarza podstaw do ograniczenia znaczenia występującego w nim zwrotu 'okoliczności' wyłącznie do 'okoliczności faktycznych'. Dlatego nie można przypisywać pojęciu 'okoliczności' wyłącznie wąskiego znaczenia. Dążąc do ustalenia znaczenia zwrotu okoliczności, należy uwzględnić szerszy kontekst użycia analizowanego pojęcia w przepisie art. 114 ust. 1 ustawy. Ten kontekst determinowany jest przez wspomnianą wcześniej funkcję art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jaką jest zmiana treści decyzji organu rentowego sprzecznych z ukształtowanymi z mocy prawa uprawnieniami osób ubezpieczonych.

Skoro w myśl wyroku z dnia 26 lipca 2013 r., III UK 145/12, pod pojęciem okoliczności należy rozumieć ogół wymagań formalnych i materialnoprawnych związanych z ustaleniem decyzją rentową prawa do świadczeń emerytalno-rentowych (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2004 r., II UK 228/03, OSNP 2004 Nr 19, poz. 341), to ujawnieniem okoliczności w rozumieniu art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS może być stwierdzenie, że wcześniejsza decyzja organu rentowego (odmawiająca prawa do świadczenia) opierała się na błędnej wykładni przepisu normującego jeden z warunków nabycia prawa do emerytury. Mając zaś na względzie zarysowaną powyżej koncepcję obiektywnej błędności decyzji organu rentowego, przepis art. 114 ustawy o emeryturach i rentach z FUS tym bardziej powinien znajdować zastosowanie, gdy obiektywnie wadliwa decyzja organu rentowego, odmawiająca ubezpieczonemu potwierdzenia przysługującego mu prawa do świadczenia emerytalnego, jest efektem konsekwentnego nieuwzględniania przez organ rentowy wykładni ustawy o emeryturach i rentach dokonywanej w

różnych sprawach przez Sąd Najwyższy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 czerwca 2012 r., III UK 125/11, LEX nr 1619710; z dnia 13 lipca 2011 r., I UK 12/11, LEX nr 989126; z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 313/09, LEX nr 987667 oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 listopada 2013 r., I UK 257/13, LEX nr 1555174; z dnia 18 października 2013 r., I UK 164/13, LEX nr 1555124; z dnia 11 kwietnia 2012 r., I UK 439/11, LEX nr 1675091).

W konsekwencji mając na uwadze wytyczne Trybunału Konstytucyjnego ujęte w uzasadnieniu wyroku z dnia 6 marca 2019 r., organ rentowy postąpił wadliwie upatrując podstaw ponownego rozstrzygnięcia w art. 145a k.p.a. i odmawiając wnioskodawczyni uchylenia decyzji z dnia 3 września 2013r. wyłącznie z uwagi na upływ terminu 5 lat od dnia doręczenia tej decyzji.

Pozwany powinien bowiem zakwalifikować żądanie odwołującej ponownego ustalenia wysokości emerytury z powołaniem na wyrok TK z 6 marca 2019r., jako znajdujące oparcie w art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, mając na względzie, że ujawnieniem okoliczności w rozumieniu art. 114 ust. 1 pkt 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS może być również stwierdzenie, że wcześniejsza decyzja organu rentowego opierała się na niekonstytucyjnym przepisie prawnym.

Ponadto – mając na uwadze, że przepis art. 25 ust. 1b ustawy emerytalnej powołanym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego został uznany za niezgodny z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a zatem odwołującej przysługuje prawo do przeliczenia emerytury bez odliczenia kwot pobranych emerytur począwszy od 7 sierpnia 2013r. (tj. od dnia nabycia prawa).

Z tych wszystkich względów Sąd Apelacyjny uznał, że zarzuty zawarte w apelacji są nieuzasadnione, dlatego apelację oddalił, orzekając o tym na podstawie art. 385 k.p.c.

Renata Pohl	Dorota Goss-Kokot	Wiesława Stachowiak
-------------	-------------------	---------------------